

Plan Suomi Säätiön

Yleinen lastensuojeluohjeistus

USKO LAPSIIN

Sisällysluettelo

1. LASTENSUOJELU KANSAINVÄLISESSÄ PLANISSA	2
2. MIKSI PLAN SUOMI SÄÄTIÖ TARVITSEE LASTENSUOJELUOHJEISTUKSEN	2
3. MITÄ LASTENSUOJELUOHJEISTUKSELLA TARKOITETAAN?	2
3.1 Lastensuojelun määritelmä.....	3
3.2 Kaltoinkohtelun määritelmä	3
3.3 Lastensuojeluohjeiden tavoitteet	4
3.4 Miten Plan Suomi Säätiö näihin tavoitteisiin toiminnassaan vastaa?	4
4. PLANIN LASTENSUOJELUN TOIMINTAKENTTÄ.....	4
4.1 Lastensuojelu Plan Suomi Säätiön henkilökunnan ja hallituksen työssä.....	5
4.2 Lastensuojelu ulkomaan ohjelmatyössä.....	5
4.3 Lastensuojelu Plan Suomi Säätiön yhteistyössä kumppaneidensa kanssa.....	6
5. LASTENSUOJELU JA VIESTINTÄ	6
Liite 1 - Lastensuojeluohjeistuksesta tiedottaminen ja niihin sitoutuminen Planin toimintakentässä	7

1. Lastensuojelu kansainvälisessä Planissa

Plan on kansainvälinen kehitysyhteistyöjärjestö, joka tekee työtä lasten oikeuksien toteutumiseksi tavalla, joka parantaa lasten, heidän perheidensä ja yhteisöjensä hyvinvointia pysyvästi. Planin arvoina ovat eettisyys, vastuullisuus, osallistaminen, ihmisarvo, kumppanuus ja jatkuva oppiminen.

Kansainvälisen Planin lastensuojelun visiona on lapsille turvallinen ympäristö, jossa

- lapsia kunnioitetaan, suojellaan, tuetaan sekä kannustetaan aktiiviseen toimintaan omien oikeuksiensa ja suojelunsa takaamiseksi
- tuetaan henkilökuntaa käyttämään parasta ammattitaitoaan ja kykyään suojellakseen lapsia selkeiden ohjeiden, mekanismien ja hyvien käytäntöjen mukaisesti¹

Planin tavoitteena on kaikessa lasten oikeuksia edistävässä toiminnassaan huomioida myös kaikista haavoittuvimmassa asemassa olevien lasten oikeuksien toteutuminen. Näitä lapsia ovat esimerkiksi vammaiset, etnisiin vähemmistöihin ja alkuperäiskansoihin kuuluvat, pakolaisuuden, konfliktien ja katastrofien koskettamat, erityisolosuhteissa elävät (esim. lapsityöläiset) sekä ilman vanhempien tukea olevat lapset (orvot, laitoksissa asuvat lapset, lapsikaupan kohteeksi joutuneet lapset).

Lastensuojelua ohjaa kansainvälisen Planin lastensuojelun toimintalinjaus (Say 'Yes!' To Keeping Children Safe. Plan's Child Protection Policy, 2009). Linjauksen tavoitteena on taata systemaattisen lastensuojelun toteutuminen kaikessa organisaation toiminnassa. Toimintalinjauksen tarkoituksena on estää kaikinainen lapsiin kohdistuva kaltoinkohtelu tiedottaen henkilökunnalle

- lastensuojelovelvoitteesta, sen perusteista ja sisällöstä Planin toiminnassa;
- velvoitteesta tukea pysyvien paikallisten ja kansallisten lastensuojelumekanismien kehittämistä kaikessa Planin toiminnassa; ja
- Planin lastensuojelutoimien jatkuvan seurannan ja kehittämisen vaatimuksista.²

2. Miksi Plan Suomi Säätiö tarvitsee lastensuojeluohjeistuksen

Lastensuojeluohjeilla taataan, ettei Plan Suomi Säätiön toiminnassa mukana olevia lapsia vahingoiteta. Ohjeistuksella varmistetaan lisäksi, että Plan Suomi Säätiön työntekijät ja kaikki Säätiön kanssa yhteistyötä tekevät toimivat niin, ettei kehitysmaissa työmme parissa olevia lapsia kaltoinkohdella heidän perheissään ja yhteisöissään.

3. Mitä lastensuojeluohjeistuksella tarkoitetaan?

Lastensuojeluohjeistus pitää sisällään sekä sitoumuksen lasten suojelemisesta kaikelta kaltoinkohtelulta että ohjeet tähän vaadittavista toimenpiteistä. Lastensuojeluohjeistus auttaa luomaan turvallisen ja positiivisen ympäristön lapsille ja osoittaa organisaation ottavan vakavasti velvollisuutensa ja tehtävänsä lasten suojelemiseksi.

¹ Plan: Creating 'Child Safe' Environments. Implementing Plan's Policy & Strategy for protecting children. NNO Framework Meeting, Oslo 30. August 2006

² Say 'Yes!' To Keeping Children Safe. Plan's Child Protection Policy, 2009

3.1 Lastensuojelun määritelmä

Lastensuojelu-termiä käytetään tässä ohjeistuksessa kuvaamaan niitä velvollisuuksia ja toimenpiteitä, joita toteutetaan lasten kaltoinkohtelun lopettamiseksi ja ehkäisemiseksi.

Sisäinen lastensuojelu: lasten suojelu suunnitelluilta ja suunnittelemattomilta vahingoilta, jotka johtuvat Planin sisäisistä toimintaohjeista, menettelytavoista, ohjelmista tai toimista. Kaltoinkohtelun mahdollisuus on otettava huomioon mm. seuraavissa yhteyksissä: koulutus, terveystalvelut, henkilökunnan käytös, media, viestintä, kulttuuri-, tai vapaa-ajan toimet, silloin kun nämä toiminnot ovat joko Planin johtamia tai rahoittamia.

Ulkoinen lastensuojelu: lasten suojelu suunnitelluilta ja suunnittelemattomilta vahingoilta, jotka johtuvat Planin toimintaohjeiden, menettelytapojen, ohjelmien tai toimintojen ulkopuolisista seikoista, joiden kautta Plan on kuitenkin yhteydessä lapsiin. Esimerkkinä seuraavat kontekstit: koti-, poliisi- tai kouluväkivalta, vaarallinen lapsityö, kaupallinen seksuaalinen hyväksikäyttö, ihmiskauppa, tyttöjen sukupuolielinten silpominen ja muut tapaukset, joissa vahinko tapahtuu yhteisössä, jonka kanssa Plan on tekemisissä.³

3.2 Kaltoinkohtelun määritelmä

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lasta on suojeltava kaikelta väkivallalta, välinpitämättömältä kohtelulta ja hyväksikäytöltä.

Lapsen kaltoinkohtelua on kaikki sellainen ruumiillinen ja henkinen pahoinpitely, seksuaalinen hyväksikäyttö, laiminlyönti tai kaupallinen tai muu riisto, jotka haittaavat lapsen tasapainoista kehitystä ja terveyttä sekä loukkaavat ihmisarvoa. Kaltoinkohtelussa on kysymys aikuisen väärin käyttämästä vastuusta, luottamuksesta tai vallasta suhteessa lapseen. Lapseksi määritellään jokainen alle 18-vuotias.⁴

Kaltoinkohtelun muodot:

1. Ruumiillinen väkivalta – toiminta, joka aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa fyysistä kipua, haittaa tai vaurion lapselle. Esimerkiksi lyöminen tai tukistaminen.
2. Henkinen väkivalta – toiminta, joka vahingoittaa tai saattaa vahingoittaa lapsen fyysistä, henkistä, moraalista tai sosiaalista kehitystä, mutta joka ei aiheuta ruumiillisia vaurioita. Henkistä väkivaltaa ovat mm. pelottelu, uhkailu, syrjintä ja pilkkaaminen.
3. Laiminlyönti – huoltaja tai muu lapsesta vastuussa oleva aikuinen jättää tarjoamatta lapselle tämän tarvitsemia hoivia, mikä vahingoittaa tai saattaa vahingoittaa lapsen fyysistä, henkistä, moraalista tai sosiaalista kehitystä. Hoivan osa-alueita ovat terveys, koulutus, henkinen kehitys, ravinto, suoja ja terveelliset elinolot.
4. Seksuaalinen hyväksikäyttö – aikuinen tai iältään vanhempi nuori painostaa tai pakottaa alaikäisen lapsen mukaan seksuaaliseen toimintaan, esimerkiksi altistaa pornografiselle materiaalille tai koskettelee seksuaalisesti. Suomen rikoslain mukaan alle 16-vuotias on alaikäinen (ns. yleinen suojaikärajana).

³ Definitions of child protection. Plan International CP training materials, Brussels 2008. Handout 5.

⁴ Annlis Söderholm, Ritva Halila, Satu Kivitiie-Kallio, Jussi Metsola, Sirkku Niemi (toim.): Lapsen kaltoinkohtelu, 2004

5. Kaupallinen hyväksikäyttö – lapsen käyttö työntekijänä tai muussa kaupallisessa toiminnassa niin, että muut hyötyvät siitä ja toiminta vahingoittaa tai saattaa vahingoittaa lapsen fyysistä, henkistä, moraalista tai sosiaalista kehitystä. Esimerkiksi lapsityövoiman hyväksikäyttö, lapsikauppa ja lapsiprostituutio.

6. Hengellinen hyväksikäyttö – hengellinen auktoriteetti käyttää väärin arvovaltaansa ja samaansa luottamusta tarkoituksenaan kontrolloida tai manipuloida lasta.⁵

3.3 Lastensuojeluohjeiden tavoitteet

Plan Suomen lastensuojeluohjeiden tavoitteena on, että:

- lastensuojelu toteutuu kaikessa Planin toiminnassa ja että lasten oikeudet ovat toiminnan keskiössä
- Planin työntekijät ja yhteistyökumppanit huomioivat lastensuojelun eri tilanteissa
- Planin työntekijät ja yhteistyökumppanit kohtelevat kaikkia lapsia kunnioittaen
- Planilla on olemassa toimintaohjeet lasten kaltoinkohtelun ehkäisemiseksi ja Planin työntekijään tai muuhun yhteistyökumppaniin kohdistuvan lasten kaltoinkohteluepäilyksen hoitamiseksi.

3.4 Miten Plan Suomi Säätiö näihin tavoitteisiin toiminnassaan vastaa?

Plan vastaa lastensuojelutavoitteisiin:

- tarkastamalla säännöllisesti järjestön lastensuojeluohjeet, joiden noudattamista valvotaan tarkasti. Lastensuojeluohjeissa luetellaan mm. Planin rekrytointikäytäntö, henkilökunnan perehdyttäminen ja kouluttaminen sekä johdon vastuualueet
- varmistamalla, että kaikki kaltoinkohtelusyytökset käsitellään asianmukaisesti ja viipymättä, uhreja tuetaan ja väärintekijät saadaan vastuuseen
- varmistamalla, että Plan toimii lastensuojeluasioissa läheisessä yhteistyössä kansainvälisen Planin sekä tarvittavien viranomaisten kanssa
- toimimalla esimerkillisesti lasten kaltoinkohtelun ehkäisemiseksi ja torjumiseksi
- varmistamalla, että lastensuojelu otetaan huomioon kehityshankkeiden suunnittelussa ja toteuttamisessa
- tiedottamalla yhteistyökumppaneille lastensuojelusta.

4. Planin lastensuojelun toimintakenttä

Lastensuojeluohjeet ovat tärkeitä, koska Planin henkilökunta on säännöllisesti tekemisissä lasten ja nuorten sekä heidän tietojensa kanssa. Planin kautta myös muut sidosryhmät ja yhteistyökumppanit saattavat olla tekemisissä lasten ja nuorten sekä heidän tietojensa kanssa. Yhteistyökumppanien tulee myös tiedostaa, että lastensuojelulla on tärkeä asema Planissa.

⁵ Say No to Abuse – Practice Guidance and Standards for Keeping Children Safe in Plan

4.1 Lastensuojelu Plan Suomi Säätiön henkilökunnan ja hallituksen työssä

Planin toimistolla käsitellään kummilasten tietoja ja kuvia. Kummien yhteydenpito kummilapsiin tapahtuu Planin toimiston kautta ja kummin ja kummilasten välistä kirjeenvaihtoa seurataan aktiivisesti. Tarkkailun kohteena on mm. kaltoinkohteluun viittaava kirjoittelu.

Suomessa Plan toimii suoraan lasten kanssa kouluissa, päiväkodeissa, nuorisotaloilla ja muilla lasten ja nuorten areenoilla, sekä järjestää omia tapahtumia lapsille ja nuorille. Lisäksi Planin toimiston yhteydessä toimii Lastenhallitus, joka koostuu 12–18-vuotiaista lapsista. Lastenhallituksen jäsenillä on toimistolla oma työpiste, jota he käyttävät tarvittaessa. Lastenhallituksen jäsenet vierailevat toimistolla myös kokousten yhteydessä. Planin henkilökunta ja hallituksen jäsenet tapaavat lapsia ja nuoria myös ohjelmamaihin suuntautuneilla kenttämatoillaan.

Tämän vuoksi jokaisen hallituksen jäsenen, työntekijän sekä harjoittelijan tulee sitoutua henkilökunnan lastensuojeluohjeistukseen allekirjoituksellaan. Henkilökunnan lastensuojeluohjeistuksessa käsitellään yksityiskohtaisesti lastensuojelua toimistolla, tapahtumissa ja matkoilla sekä eri viestintätilanteissa.

4.2 Lastensuojelu ulkomaan ohjelmatyössä

Kansainvälisenä, alueellisena, kansallisena ja paikallisena kansalaistoimijana Planin tulee kaikessa toiminnassaan osaltaan varmistaa, että lapsilla on turvallinen lapsuus, joka takaa heidän tasapainoisen kehityksensä omien edellytystensä mukaisesti.

Siksi kansainvälinen Plan edellyttää kaikilta sen toimistoilta jatkuvaa, systemaattista ja ajanmukaista seurantaa ja raportointia sekä osallistumista lastensuojeluun sekä lapsen edun ja oikeuksien huomioimiseen organisaation ohjelmatyössä ja kaikissa organisaation sisäisissä toiminnoissa. Jokainen Planin ohjelmamaan maatoimisto on laatinut toimintaa ohjaavat lastensuojeluohjeet, joiden tavoitteena on huomioida näiden maiden lastensuojelulaki ja paikalliset käytännöt.

Planin toimistojen odotetaan myös osallistuvan lapsia suojelemaan kansalliseen ja kansainväliseen yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä vaikuttavan lastensuojelun lainsäädännön ja ohjelmien kehittämiseen ja toimeenpanoon.

Planin luomat toimintaohjeet ja menettelytavat on laadittu lastensuojelun toteuttamiseksi järjestön omassa toiminnassa (supporting child protection internally). Ohjelmien ja hankkeiden sisällä toteutettavan lastensuojelun tavoitteena on lasten, heidän vanhempiansa, yhteisöjen ja heidän kanssaan työskentelevien ammattilaisten yhteistyön tukeminen ja osaamisen vahvistaminen lastensuojelussa (supporting child protection externally).⁶

Lastensuojelu on ohjelmamaissa usein hyvin haasteellista. Ohjelmamaiden valtioiden tilanne lastensuojelun toteuttajina myös vaihtelee. Maissa voi esimerkiksi olla vaikeuksia kulttuurisista syistä johtuen tunnistaa tai käsitellä lastensuojeluasioita. Monissa maissa on myös vakavia puutteita kansallisen ja paikallisen tason lastensuojelumekanismiissa (lakien puute, lakien vajavainen toimeenpano, erilaisten erityisohjelmien ja palvelujen puuttuminen).

Planin henkilökunnan saattaa myös olla vaikea tunnistaa organisaation toiminnan sisäisiä riskejä, joista voi seurata lapsille koituvia haittoja. Erytistä osaamista vaaditaan niiden lapsen kaltoinkohtelutilanteiden tunnistamiseen, jossa paikallinen henkilökunta tai yhteistyökumppanit ovat

⁶ Plan: Creating Child-Safe Environments (PP 07 may 2007)

mahdollisesti osallisina. Valppautta tarvitaan lisäksi lapsen toiseen lapseen kohdistaman kaltoinkohtelun tunnistamiseen ja käsittelemiseen lasten, heidän vanhempiansa, yhteisöjensä ja viranomaisten kanssa.

4.3 Lastensuojelu Plan Suomi Säätiön yhteistyössä kumppaneidensa kanssa

Planin toiminnassa on mukana vapaaehtoisia, Lapsen oikeuksien lähettiläitä ja kummeja, jotka voivat olla suoraan yhteydessä lapsiin tapahtumien ja erilaisten vierailujen yhteydessä. Vapaaehtoiset ja kummit käsittelevät myös kummipostia sekä kummilasten tietoja ja kuvia.

Plan toimii myös yhteistyössä yritysten, kansalaisjärjestöjen, viranomaisten ja muiden organisaatioiden kanssa. Yhteistyökumppaneilta edellytetään hyvää toimintatapaa lastensuojelullisten asioiden suhteen. Yhteistyökumppaneille tiedotetaan lastensuojeluohjeistosta sellaisissa tapauksissa, joissa yhteistyö on pitkäaikaista ja sopimukseen pohjautuvaa. Planin kautta lasten tai lasten tietojen kanssa suoraan tekemisissä olevat yhteistyökumppanit vahvistavat sitoutumisensa allekirjoituksellaan.

Vapaaehtoisille ja lähettiläille annetaan omat lastensuojeluohjeet, joissa on huomioitu heidän toimintakenttänsä erityispiirteet. Vapaaehtoiset ja lähettiläät vahvistavat sitoumuksensa ohjeistoon allekirjoituksella. Muutoksista tiedotetaan edellä mainituille henkilöille sähköpostitse tai koulutusten yhteydessä.

Jokainen uusi kummi saa tietoa lastensuojeluohjeistosta PlanKummin omassa kirjassa. Kummimatkalta lähtevät kummit allekirjoittavat oman lastensuojeluohjeistuksensa.

Toimittajamatkoille lähtevät toimittajat sitoutuvat omiin lastensuojeluohjeistuksiinsa allekirjoituksellaan.

Plan osallistuu myös lastensuojeluperiaatteiden kehittämiseen yhteistyössä muiden lapsikeskeisten järjestöjen kanssa.

Jos käy ilmi, että yhteistyökumppani on tuomittu lastensuojelurikkomuksesta tai ei noudata lastensuojeluohjeistusta, irtisanotaan yhteistyösuhde Planiin. Voimassa oleva yhteistyö keskeytetään väliaikaisesti myös tutkinnan ajaksi kaikkiin yhteistyötahoihin, joista on esitetty epäily lasten kaltoinkohteluun liittyen.

Taulukko lastensuojeluohjeisiin sitoutumisesta liitteessä 1.

5. Lastensuojelu ja viestintä

Lapsella on oikeus suojella omaa identiteettiään. Tämän vuoksi lasten tietoja ja kuvia tulee käyttää harkiten sekä painetuissa että sähköisissä viestintävälineissä. Tällä pyritään varmistamaan se, että lasten tiedot eivät päädy väärin käsiin.

Käytä julkaistavissa teksteissä, internetissä ja muissa tiedotusvälineissä lapsesta etunimeä ja välttä määritellyn asuinalueen/maan nimeä. Näin lasta ei voida jäljittää. Varmista myös ettei lasta pysty jäljittämään kuvan perusteella. Käytä kuvatekstissä hänen etunimeään ja kotimaata tai vaihtoehtoisesti keksittyjä tietoja.

Saat tarvittaessa lisätietoja lastensuojelusta Planin toimistolta.

Liite 1 - Lastensuojeluohjeistuksesta tiedottaminen ja niihin sitoutuminen Planin toimintakentässä

Asianomainen	Sitoutuminen
Työntekijä	Allekirjoittaa sitoutumisen toimiston lastensuojeluohjeistukseen
Hallituksen jäsen	Allekirjoittaa sitoutumisen toimiston lastensuojeluohjeistukseen
Harjoittelija	Allekirjoittaa sitoutumisen toimiston lastensuojeluohjeistukseen
Konsultti tai alihankintaa tekevä taho, jonka toimeksianto sisältää lasten kanssa työskentelyä	Allekirjoittaa sitoutumisen toimiston lastensuojeluohjeistukseen
Vapaaehtoinen	Allekirjoittaa sitoutumisen vapaaehtoisten lastensuojeluohjeistukseen
Lapsen oikeuksien lähettiläs	Allekirjoittaa sitoutumisen lähettiläiden lastensuojeluohjeistukseen
Kummi	Saa tietoa lastensuojelusta kummin omassa kirjassa. Kummimatkalle lähtevä kummi allekirjoittaa sitoumuksen kummimatkoja koskevaan lastensuojeluohjeistukseen
Toimittaja	Matkalle lähtevä toimittaja allekirjoittaa sitoumuksen toimittajamatkoja koskevaan lastensuojeluohjeistukseen
Yhteistyökumppani, joka on Planin kautta lasten tietojen kanssa tekemisissä	Allekirjoittaa sitoutumisen yleiseen Plan Suomi Säätiön lastensuojeluohjeistukseen
Yhteistyökumppani, jonka kanssa tehdään pitkäaikaista ja sopimukseen pohjautuvaa yhteistyötä (ei suoraan yhteyttä lasten tietoihin tai lapsiin)	Planin lastensuojelutyöstä tiedotetaan järjestön esittelyn yhteydessä. Tarvittaessa tiedotetaan myös lastensuojeluohjeistuksesta tarkemmin
Muu yhteistyökumppani	Planin lastensuojelutyöstä tiedotetaan tarvittaessa
Muut asiasta kiinnostuneet	Plan Suomi Säätiön yleinen lastensuojeluohjeistus on luettavissa verkkosivuilta. Yksityiskohtaisempi toimiston ohjeistus annetaan sitä pyytävälle.